

Garay utca 9-ben házasságot személyes bemutatkozással gyorsan közvetít, és akad még olyan ember, aki nem veszi komolyan a kormányzótanács rendeleteit. „Két-háromszobás lakóházat zöldséges kerttel kerések főváros közelében haszonbérbe. Ajánlatot »Villanyos mellett« jeligére Semmelweis utca Blockner hirdetőbe.” Lehet, hogy ez a jóember nem olvas újságot és nem hallott a X. számú rendeletről: Minden lakóház a Tanácsköztársaság tulajdona...

Az újságoknak valaha felelős szerkesztője volt, az Az Estet még néhány napja is Miklós Andor fele-

lős szerkesztette. Ma már a Pesti Napló felelős szerkesztője egy telefonszám: József 62-36. Az Igazgatóság: József 62-36. Az újságírók: telefonszámok.

Isten éltesse a kommunistákat?

Kora este van, hűvös idő, 1919. március 29., szombat. Tombol a proletárforradalom: „Lenin félretolta a parlamentet, és nyíltan a diktatúrát vallja a forradalom egyetlen lehetséges módszerének.”

Újságot olvasok, időnként el-elalszik, pislákol a lámpa.

BORNEMISSZA ÁDÁM

A lánc kitart szakadatlanul

BORNEMISSZA ÁDÁM (1971) Budapest

Ha Ambrus Lajos legújabb, *Városterkép* című esszé-kötetét (Kortárs, 2019) szeretném bemutatni, az volna a legkönnyebb és a leginkább kifizetődőbb az eredmény szempontjából (*irodalom; kifizetődő; eredmény* – hogy kerülnek e szavak egymás mellé?), ha frappáns idézetek tömkelegét ollóznám e lapokra, a kötet ugyanis tálcán kínálja az alkalmassábnál alkalmasabb mondatokat. Ám két okból mégsem ezt teszem. Egyrészt nem kívánok lelőni egyetlen nyelvi, egyetlen történeti poént sem, másrészt az ambrusi világlátásból számomra a nemes, tiszta küzdelem vállalása következik, leginkább önmagunkkal, önmagunk hiátusaival szemben. Tehát a nehezebb, de méltóbb út bejárása, minden fáradtság és a kudarc kockázata mellett is. Ám mivel idézetek nélkül nincs ajánló, hadd hívjam meg a kortárs brit konzervativizmus nagy alakját, Roger Scrutont, vessen fel néhány gondolatot vitaindítóknak. (Egy röpké Ambrus-idézetről végül csak nem tudtam lemondani...)

„Múltunk kapcsán bármiféle narratívához ragaszkodunk is, elfogadjuk azt, mert rávilágít arra, kik vagyunk mi *most*. Kétféleképpen teheti mindezt: egyrészt, hogy mi is éppen olyan kiválóak vagyunk, mint elődeink, másrészt, hogy mi már nem vagyunk olyan hitványak, mint az előttünk járó nemzedékek. Ez utóbbi, a negatív látásmód egy ideje olyannyira meggyökeresedett az oktatásban, hogy egyáltalán nem meglepő, ha a fiatal generációk jóval kevésbé azonosulnak a hazájukkal, mint azok, akik a háború utáni évtizedekben nőttek fel” (*Where We Are. The State of Britain Today*, 2017). De vajon

hogyan tehetnénk igazságot közeli és távoli felmőnőink kiválósága, netán hitványsága ügyében? Ha pusztán a történelemkönyvek lapjait böngésszük, csak a legkiemelkedő alakok és a legalávalóbb gazemberek tetteivel és kvalitásával szembesülünk. Ők, a történelem nagyjai lennének a múlt generációinak pontos megtestesülései? Leírhatja-e például a 19. századi Magyarországot csupán Kossuthék, Petőfiék, Deákék életrajza? A teljes kép megpillantása persze lehetetlen, de egy részletesebb, szélteben és hosszában, pláne magasságában és mélységében finomabb felbontású piktúra megfestéséhez egyéb források szükségesek: a személyes élményektől és emlékektől kezdve egészen a régi korok szakácskönyveiig.

Ambrus Lajos fellapozza ezeket a legtöbbünk számára ismeretlen forrásokat, felidézi szülővárosához, Gyulához fűződő emlékeit, rokonok, ősök, barátok, ismerősök sorsát, történetét, családfáit fejtí vissza, elfeledett étkek és almafajok után kutat, hajdani szőlőskertekről mesél. És ha mindehhez hozzászövi még az egyik korai, 1965-ös Stones-nótát is (*Goin' Home*), „akkor igazából már csak följajdulni tudunk”. Törökök, osztrákok, oroszok, aztán teknősbékák, csíkok, kappanok lépnek színre – esztrád ez a javából, mégis – vagy talán pontosan ezért – összeáll a finom felbontású fotográfia, előlép egy alföldi város gazdag múltja: Gyula egykori jelene.

Aki járt már Gyulán, tudja, nem is akármilyen kisvárosról van szó. Rendezett, gondozott utcák és terek, gyönyörű régi és hozzájuk illő modern épületek gusztá összhangja, az Élővíz felett átívelő apró

és nagyobb hidak, kedves városlakók fogadják az utazót. A vár, az Almásy-kastély, a Várfürdő... a Százéves Cukrászda... És persze a kolbász! De még sört is főznek manapság Gyulán, méghozzá igen kiválót! Szóval az egykori jelenen túl a városnak mai jelene is van, amire büszke lehet. Szépérezék, mértekek és arányok patent harmóniája.

A történelmi munkák kötetei a csúcspontokra, a jelentős szereplőkre, a tendenciákra fókuszálnak, ezért nemigen akad hely lapjaikon a hétköznapiak millióinak, akiket persze csak a messziről fürkésző és emiatt kényszerűen általánosító tekintet lát hétköznapiak, szinte már egyformának. Ambrus Lajos e milliók örökségét fogadja el, amikor megemlékezik róluk mint egyénekről, egyéni sorsokról és teljesítményeikről, közösségekről, szokásokról, praktikákról, rigolyákról. Értékekről, amikről mi, a modern betonvilág lakói jószérivel semmit sem tudunk, pedig nem volna hiábavalóság, ha egynémely egykor volt kvalitás visszaszívárogna rohanó életünkbe. Sokuk kíméletes gyógyír lenne a gyorséttermi falásoktól feldúlt gyomornak, a folyamatos időszüke vagy a tömegközlekedés (közlekedés tömegben) tépázta idegpályáknak.

A kötet többek között számos receptet is közöl, amik a mai olvasónak már a hozzávalók listázásakor könnyen kedvét szeghetik, nem is beszélve az elkészítésre szánt időről. Manapság nagy hajlamunk van a hatékonyság oltárán feláldozni a közös étkezések ünnepélyességet, azt a fajta nivót, amit a gyors táplálékbevitel még hallomásból sem ismer. Azt a fajta minőségi emelkedettséget, amit a mai kor embere akár valamiféle pazarlásnak is bélyegezhet, főként ha a szellem és az anyag egységét holmi avított babonának titulálja. De ez messze nem pazarlás, inkább a szellem és az anyag násza, a mindennapokból elemelt pillanatok megszentelése rejlik e kulináris szertartások mögött. („Pazarol a világ, én meg segítek neki” – énekelte egy másik alföldi városból indult rockzenész, és talán Ambrus Lajos is eldúdolja olykor, ha az aranyszínű ünnepi levest kanalazza.)

Visszatérve a Scruton-sorokra: a negatív látásmód szerint mi, maiak jobbak vagyunk a régieknél, tehát bizonyosan végbement valamiféle fejlődés a közbeeső időszakban. Látjuk-e nyomát e fejlődésnek bármiben? Természetesen csakis minőségi értelemben helytálló a kutakodás – az elfogyasztott, elköltött, elhasznált, netán elbitorolt mennyiségek növekedését nem sorolnám a fejlődés jellemzői

közé. Nos, a számos területen tapasztalható degeneráció az a magas labda, amelynek lecsapása nem volna elegáns, és szerzőnk nem is él e nemtelen eszközzel. Megelégszik a múltban még fellelhető kiválóság gazdag felrajzolásával, a mai időkben végződő tendenciákból levonható következtetéseket pedig az olvasóra bízta.

Scruton a már említett könyvében fejti ki az *oikofília* kifejezést mint a letelepedett ember motívációinak összességét leginkább megragadó terminust. Az *oikos* „nem csupán az otthon, hanem az ott élő emberek, sőt az otthont körülvevő település, amelyek együttesen kölcsönöznek személyességet-személyiséget az otthonnak. Az *oikos* olyan hely, ami nemcsak az enyém és a tiéd, hanem a miénk. A valós és az elképzelt politikai-közösségi többség szám első személy színtere, ahol a dolgok »megtörténnek«. Az *oikos* a „valahol”, szemben az „akárhollal”. Hozzátehetjük: a „valahol” az földrajz, a földrajz föld, a föld földművelés, a föld elrendezése, rendrakás. Ambrus Lajos „civilben” földműves (bora előtt illő a főhajtás): tudja, mi a rendrakás – a fejben és a „szűben” is.

Ismét Scruton: „Az emberek nem élhetnek együtt egy adott területen anélkül, hogy számos közös dolguk legyen: nyelv, szokások, gazdaság és (európai viszonylatban) vallás.” Mindez együtt adja ki azt a hagyományrendszert, aminek sűrű hajsza-ereze átszövi az adott *oikost*, amitől az adott település nemcsak egy pont a térképen, nemcsak egy sor a statisztikai táblázatok rengetegében. Ez a scrutoni oikofília itatja át Ambrus Lajos új könyvét – ahogyan a korábbiakat is. Aki már belemerült a *Lugas* sorozat bármelyik kötetébe, avagy napilapok hasábjait böngészve töltött kellemes perceket szerzőnk sorainak társaságában, ismerős terepre érkezik a *Várostérkép* fellapozásakor. Az időben visszafelé tekintő szerző nemcsak egykor volt tárgyakat és életeket lát, de nyelviségében is kacsintgat a múlt felé: ma már patinásnak ható kifejezések tarkítják a kötetet, talán éppen így mentve meg őket a feledéstől.

Minden generáció a tradíciók és egyéb szellemi javak kiterjedt rendszerét hagyja az őt követő utókorra, de a lánc megszakad, ha az utódok nem veszik át az örökséget. Hogy a tér és idő okozta hézagok áthidalhatók, hogy az egykori értékek ma is fellelhetők, megismerhetők, hogy az a lánc kitart szakadatlanul – az javarészt az ilyen köteteknek és szerzőiknek köszönhető. Tehát: köszönjük!